

Tiskovna zadruga je izdala osem Župančičevih prevodov Shakespeara: *Sen kresne noči* (1921), *Macbeth* (1921), *Othello* (1923), *Kar hočete* (1926), *Zimska pravljica* (1928), *Ukročena trmoglavka* (1929), *Komedija zmešnjav* (1930) in *Hamlet* (1933). Prim. Letopis SAZU III, 1950, 238—244.

Druga, izpremenjena izdaja *Beneškega trgovca* je izšla 1921, *Julija Cezarja* 1922.

Mladina je bila mesečnik, ki so ga začeli izdajati liberalni kmetijci (1924/25—1927/28). Pridružili so se jim člani Cankarjevega krožka in duša uredniškega odbora je bil Sr. Kosovel. Po njegovi smrti jo je najprej urejal B. Kreft, potem Alf. Gspan in Vin. Košak. Članek *Slovenstvo in naši kulturni delavci* je napisal v *Mladino* (1926/27, št. 4—5, 94 sl.) Vladimir Premru (1902—1949), književnik (SBL II, 494). Članek je zaradi socialnih in nacionalnih nagibov priroten proti Župančiču, razčistiti pa je hotel tudi razmerje O. Župančiča, Al. Gradnika in VI. Levstika do slovenstva in jugoslovanstva. Kratek posnetek je v Žup. ZD VI, 420—21.

Župančičeva lastna izjava v GL je Albrehtov zapis Kako je nastala Veronika.

Martin Jevnikar
Trst

NEZNANA PESEM JOŽEFA KOŠIČA IZ 1837

Gornjeseniškega župnika¹ smo doslej poznali predvsem po njegovih poučnih slovenskih spisih in po etnoloških madžarskih, ki jih je delno objavil v madžarskih časopisih Jan Čaplovič ter so seznanjali madžarske bralce, vse bolj se zanimajoče za opise ljudstev, z ljudskimi šegami in izročili, z jezikom, gospodarstvom ter omiko pisateljve rodne pokrajine.² Kot pesnika smo ga poznali po latinski odi v čast Adamu Ivanoczyju iz 1813 (samostojen tisk, Szombathely, 7 str.), po pesmih v molitvenikih, pa po Raičevi objavi pisem Fr. Šbúla (Narodni kol. in LMS 1869) o tekmovanju v zlaganju ter prevajanju pesmi med njima in J. Borovnjakom. Žal so besedila vseh treh izgubljena. Da so se vsi trije duhovniki v petdesetih letih prejšnjega stoletja temeljito ukvarjali s »kranjskim in ilirskim slovomerom« (= metriko), kot piše Šbúl 4. 8. 1858 Borovnjaku, dokazuje tudi obsežnejša Košičeva prekmurska pesem, ki smo jo našli med drugim raziskovanjem v drž. Széchényijevi knjižnici v Budimpešti. Pesmi ne moremo označiti niti za posebno dobro niti za estetskega vidika pomembno, toda jezikovno je nedvomno vredna pazljivosti, še bolj pa zaradi okoliščin, v katerih je nastala, in s tem zavoljo njenega kulturnozgodovinskega značaja.

V avgustu 1837 se je končno zdelo, da se bo uresničilo prizadevanje madžarskega domoljubnega izobraženstva in plemstva, da bi naj v Pešti delovalo v madžarskem jeziku stalno gledališče in gledališka družba. Leta 1812 odprto peštansko nemško gledališče (za odprtje mu je Beethoven zložil slovesno uverturo) z dobrim sporedom, dobrimi igralci ter prav dobrimi gostujočimi igralci je pravzaprav oviralo širjenje madžarske kulture v madžarskem glavnem mestu. Madžarska gledališka družba se ni mogla — ker ni bilo stalnega gledališča in so tako mogli najemati le občasne dvorane — stalno naseliti, čeprav so tedaj že bili dobri gledališki pisatelji, važne dramaturške in teatrološke razprave, bili pa so tudi madžarski igralci, sposobni za igranje katerekoli drame. Habsburžanom zvesta domača vlada sicer od konca dvajsetih let XIX. stol. dalje ni nasprotovala zidanju madžarskega gledališča, pa ga tudi ni podpirala, zato je moralo nastati iz javnih daril, plemiških volil, iz zbirke celotne madžarske jezikovne narodne skupnosti — in res je nastalo tako. V avgustu 1837 je bilo že vse pripravljeno za njega odpiranje. Da bi le-to naredili še bolj slovesno, je Miklós Jankovich, poznan bolj v

¹ Vilko Novak, Izbor prekmurskega slovstva. Ljubljana 1976, 74—78. Isti, Jožef Košič, prekmurski pisatelj. Razprave III SAZU, 2. razr., 1958, 233—79.

² Odlomke iz Košičevega spisa O prekmurskih Slovencih objavlja antologija A szomszédos népekkel való kapcsolataink történetéből (red. Kemény G. Gábor), Budapest 1963, 184—188.

madžarski kulturi po svoji zgodovinsko-starinoslovski dejavnosti kot po slovstveni, načrtoval izdajo knjige, ki naj bi slavila madžarsko gledališče kar v vseh evropskih jezikih. Prišel je široko zasnovano uredniško dejavnost, da bi uresničil ta namen.³ In čeprav npr. se mu ni posrečilo pridobiti najboljših madžarskih pesnikov, je zbral mnoge madžarske, latinske, staro- in novogrške, romunske, armenske, ciganske, nemške, pa tudi slovaške, srbske (pridobil je Milovana Vidakovića in Jovana Pačića!) in slovenske pesmi. V zadnjem jeziku mu je prispeval verzificiran pozdrav Jožef Košič.

Miklósu Jankovичu prekmurska dežela ni bila neznana, saj je bil član uredniškega sveta časopisa Tudományos Gyűjtemény, v katerem so izhajali še danes pomembni spisi najprej Lajosa Bitnitza, nato pa Jožefa Košiča. Jankovič je vedel, da mu bo mogel pomagati L. Bitnitz, če želi dobiti prekmursko pesem, saj je le-ta napisal svoj prvi članek prav o pokrajini med Muro in Rabo.⁴ Bitnitz je prišel kot arheolog (sicer bogoslovni profesor v Szombathelyu) v stik z Jankovičem, ki se je prav tako zanimal za arheologijo. Njegova zbirka novcev je bila pomembna in kot priznanje za zasluge ga je Madž. akademija znanosti 1847 izvolila za svojega člana. Jankovičevo pismo se ni ohranilo, pač pa Bitnitzov odgovor, ki je — kot je vidno iz pisma — spremljal Košičevo pesem in njen madžarski prozni prevod, ki ga je priredil Košič sam. Bitnitzovo pismo⁵ se glasi:

Zelo spoštovani gospod sodnik zemljiške knjige,
posebno cenjeni gospod!

Ker ne morem ustreči vaši želji, da bi poslal kako delce za praznik odpiranja peštanskega madžarskega gledališča,⁶ zavoljo mnogih uradnih in posebno sedaj nakopičenih poslov, sem pozval enega hrvaškega in enega slovenskega (»Vend-tót« v izvorniku) pisatelja, naj nekaj naredita. Od prvega vse doslej ničesar nisem prejel, drugi pa mi je poslal priloženo slovensko pesem z razlago, ki sem jo želel. V pesmi ne kaže, kot dokazuje prevod, mnogo ali močne pesniške žile, toda boljšega v tako kratkem času nisem mogel dobiti. Če se bo spošt. odbor s tem zadovoljil, se veselim, da sem tako mogel vsaj nekaj storiti za okras tega praznika. Sprejmite, blagorodni gospod, milostno to mojo malo uslugo. Sicer pa se priporočam gospodovi naklonjenosti z vsem spoštovanjem

blagorodnemu gospodstvu
sluga ustrežljivi

Prof. Bitnicz

V Szombathelyu, 4. avg. 1837.

Načrtovana in gotovo svojevrstna zanimiva izdaja ni uspela, ne sicer zavoljo nagajanja cenzure, pač pa uredniki verjetno niso mogli zbrati potrebnega denarja za izdajo tako obširno zasnovanega dela. Zato so objavili le nekaj pesmi v obliki samostojnih, nekaj strani obsegajočih tiskovin. Druge pesmi so objavili v časnikih, npr. Srblija Bačvanina trinajstkitična pesnitev v Serbski Novini.⁷ Večina Jankoviču poslanih pesmi pa je ostala v rokopisu kot del njegove mogočne rokopisne zbirke, ki je pozneje bila eden dragocenih fondov arhiva tedanjega Narodnega muzeja, danes pa Državne Széchényijeve knjižnice.⁸

Tudi pesem Jožefa Košiča je bila neznana in skrita v omenjeni zbirki. Vredna pa je objave, ker je zelo zanimiva kot jezikovni spomenik in kot pesem. Posebnih pesniških vrednot sicer ne najdemo v njej, toda upravičeno lahko poudarimo sorazmerno lahkotnost izražanja in tekočo obliko, natančni opis predmeta. Pesmi dodani madžarski prevod dokazuje zanesljivo znanje madžarščine, napake moramo prisoditi tedaj še omahujočemu madžarskemu pravopisu in le na nekaterih mestih se nam dozdeva, kot da bi bilo Košiču povzročalo madžarsko izražanje težave. Tako je ta dvojezični dokument treba odslej imeti v razvidu med slovensko-madžarskimi stiki v preteklosti.

³ Poziv v listu Honművész 1837, št. 54, 428—29.

⁴ L. Bitnitz: A Vasi és Zala Vármegyei Tótokról. Tudományos Gyűjtemény 1819, III, 59—74.

⁵ Pismo v rokop. odd. Drž. Széchényijeve knjižnice v Budimpešti, Fond 16/229.

⁶ Peštansko Madžarsko gledališče je šele pozneje postalo Narodno gledališče.

⁷ Pozdrav o Toržestvennom otvoru Madjarskog' Pozorišta Peštanskog, pevao Srblija Bačvanin u Pešti 1837, Serbska Novina ili Magazin za hudožestvo, knjižestvo i modu 1838, št. 16.

⁸ Košičeva in druge pesmi v rokop. odd. Drž. Széchényijeve knjižn. v Budimpešti, Quart. Hung. 4100.

⁹ Knez Grassalkovich je brezplačno prepustil v Pešti zemljišče za zidavo gledališča.

7.

Pohájaj Theáter divják,
mogao boš se vkrotiti;
V njem čigli si velki bedák
moreš se kaj navčiti.
Koga círa v-srci žalost
eti se pá razvedri
Gledálišna igra radost
v-stárom tedi pobúdi.

8.

Vido boš tejla krivlanje
v-Theátri vsákojačko,
Tužno i smejšno zmejnjanje
Opravo grdo i svilno.
Jeziki do se gíbali
Čúo boš tam lejpe poje
Bravo! — Vivat! — kričáli,
vsáki mislo svoje.

9.

Hváló dájmo Domovine
Kotrige dnes Gospodi
Preskrbnoj Pešta Stolice!
ki nemoremo z-doumi:
Ka so nám odprli nouvo
na šírše presvejenjé
Dnes edno prilično škoulo,
sebi pa na poštenjé! —

10.

Dika na Vogrski orság
Pá se prime síjati,
Stránski špotlívci spádno znág
od sráma dnes žvigami.
Z-Béčom Pešt Váraš vstřic stojí,
naskorou ga zanihá,
Ár túdi v-theáter hodi
Vogrin, ki pejneze má.

11.

Od Pešta példo vzemite
vsa Vogrska Gospoda! —
Da orsáčko gorznejtite
Gledálišče boš znouva. —
Stálnim móstom prejk Dunája
Zvéšte Búdino k-Pešti,
Naj Prišavec nazvejščáva
Dela vašše Zmožnosti.¹¹

Kossics Jó'sef
Gornyo-Szimicski Plebánus

Experitur ex Offo Censurae
Budae 12 aug 837
admittitur
Antonius Nagy
censor et librorum
Revisor

István Fried
Budimpešta

Prevedel in dopolnil Vilko Novak
Ljubljana

Ocene in poročila

Razprava o jeziku Dalmatinove Biblije

Hanna Orzechowska: *O jeziku Dalmatinske Biblije.* (Poljski rokopis prevedel Marko Kranjec.) Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1978. 93 str. (Razprave II. razreda SAZU X.)

Poljska slavistka Hanna Orzechowska je v knjigi, ki je izšla kot publikacija SAZU,

objavila štiri jezikoslovne razprave s področja skladnje in oblikoslovja v slovenskem jeziku 16. stoletja. Po avtoričinih uvodnih besedah je delo rezultat dolgoletnega ukvarjanja s posameznimi vprašanji, kar dokazujejo številni že objavljeni slovenistični članki avtorice, delno natisnjeni tudi v slovenski strokovni periodiki. Kot kažejo cela paleta nakazanih problemov v

¹¹ Razlaga narečnih besed: 1. kitica — *K nesmernomi*...: k ogromnemu; *pregáziti zádave*; odstraniti zapreke. 2. kitica — *občínsko*: splošno; *skrmílenik*... *se sténšati*: rojak se omikati. 3. kitica — *zevsim*...: z vsemi močmi so noč odganjali od madžarstva. 5. kitica — *odrátá*...: odvráča trdovraten... potrjuje čednost. 6. kitica — *tigríš*: tiger; *vtráglívi*...: leni, pohotni, zli; *pobougsílíve ístíne*, v *példaj*...: vzgojne resnice, v vzorih zreti slabe... 7. kitica — *círa*: žre; *eti*: tu. 8. kitica — *krívlánje*: zvíjanje; *vsákojáčko*: vsákovrstno; *zmejnjánje*: igranje; *opravo*: obleko; *poje*: petje. 9. kitica — *koltrige*: udje; *stolice*: županije; *presvejenjé*: omiko. 10. kitica — *dika*: slava; *špotlívci*... *znág*... *žvigani*; zasramovalci... *vznak*... *udarjeni*. 11. kitica — *gorznejtite*: zasnujete; *prišavec*: prišlek.